

MALOLETNIČKI KRIMINALITET U RUSIJI – KRIVIČNOPRAVNA REAKCIJA, TRENDOWI KRETANJA I KLJUČNI PROBLEMI**

U literaturi, kao i u internacionalnim statističkim pregledima, retko pronalazimo detaljnije podatke o maloletničkom kriminalitetu u Ruskoj Federaciji, kao i o načinima reagovanja na ovaj značajan problem. S obzirom na turbulentne prilike i velika društvena previranja koja su se u poslednjih nekoliko decenija odvijala u ovoj državi, trebalo bi da postoji veće interesovanje i za problem maloletničkog kriminaliteta. Za Srbiju bi iskustva Ruske Federacije mogla biti posebno značajna, ukoliko se ima u vidu da je i naša zemlja prolazila i još uvek prolazi kroz tranziciju, raslojavanje stanovništva i ekonomsku krizu, pri čemu Republiku Srbiju i Rusku Federaciju vežu kulturne, verske i druge sličnosti. Stoga je cilj rada da se na sumaran način predstave osnovne odlike maloletničkog kriminaliteta i ustrojstvo i funkcionisanje sistema formalne reakcije u Ruskoj Federaciji, te da se time izgradi baza za neka buduća istraživanja i poređenja.

Ključne reči: maloletnički kriminalitet, krivičnoppravna reakcija, Ruska Federacija

1. Uvodna razmatranja

Strateško razmišljanje o načinima borbe protiv kriminaliteta iziskuje upoznavanje i uvažavanje iskustava drugih zemalja. To se, svakako, odnosi i na oblasti maloletničkog krivičnog prava i maloletničkog pravosuđa.¹ Naime, postoji gotovo opšta saglasnost o tome da se pri suzbijanju maloletničkog kriminaliteta moraju poštovati standardi za koje plediraju međunarodni dokumenti, poput načela najboljeg interesa deteta i načela minimalnog intervenisanja, te se utoliko može očekivati i da će se među nacionalnim sistemima različitih država pronaći veći broj međusobnih sličnosti i podudaranja.

* Dr Milica Kovačević, asistent, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, e-mail: bucak80@gmail.com

** Tekst je nastao kao rezultat rada na projektu „Razvoj metodologije evidentiranja kriminaliteta kao osnova efikasnih mera za njegovo suzbijanje i prevenciju“, br. 179044, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS, a implementira Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.

¹ Vid. Preporuka Saveta Evrope No. R (87) 20 o reakciji na maloletničku delinkvenciju, 17. septembar 1987. godine, V deo.

U Srbiji se tokom poslednjih godina veoma mnogo polaže na usaglašavanje našeg maloletničkog krivičnog prava sa dominantnim naučnim tendencijama u ovoj oblasti, te sa međunarodnim, i posebno, evropskim standardima u ovoj oblasti. To je vrlo uočljivo od 2006. godine i stupanja na snagu Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela, „Službeni glasnik Republike Srbije“, 85/2005,² kada su u naš sistem uvedeni vaspitni nalozi i veće mogućnosti za diverziono i restorativno postupanje. Jedna od tih tendencija odnosi se i na razmenu znanja i iskustava na što širem nivou, te tako naša zemlja doprinosi prikupljanju podataka učešćem u različitim internacionalnim istraživačkim projektima i anketama. Ovo smatramo pohvalnim, te nalazimo da je osim diseminacije naših iskustava nužno i upoznavanje sa iskustvima drugih. U tom smislu uočavamo da postoje one države o čijim iskustvima sasvim malo znamo, a uz to nam nisu ni dostupni izvori iz kojih bismo ta oskudna saznanja obogatili. Takav je slučaj upravo sa Ruskom Federacijom (u daljem tekstu: Rusija), iako se u proteklih nekoliko decenija društvene, ekonomske i političke prilike u ovoj državi mogu porediti sa prilikama u Srbiji. Kada se tome dodaju i brojne sličnosti našeg i ruskog podneblja u pogledu tradicije, te verskih i kulturnih osobenosti, onda postaje jasno zašto smo se opredelili da u daljim izlaganjima predstavimo rusko maloletničko krivično pravo i pravosuđe.

U Rusiji živi približno 145 miliona stanovnika, a od toga je 29 miliona dece.³ Ekonomske i društvene prilike su takve da gotovo 6 miliona ruske dece živi u siromaštvu.⁴ U 2006. godini zabeleženi su podaci shodno kojima u državi ima 731.000 dece bez roditeljskog staranja. Procenjuje se da je bez doma između 800.000 i 4.000.000 dece,⁵ što uvećava rizik da mnoga od ove dece u budućnosti dođu u sukob sa zakonom. Demografske prilike su takve da se kontinuirano smanjuje broj dece, što je od strane ruskih zvaničnika okvalifikovano kao jedna od ključnih pretnji za budućnost i bezbednost države.⁶ Nakon sloma Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika 1991. godine dolazi do porasta maloletničkog kriminaliteta, te je u narednih nekoliko godina svake godine milion maloletnika kršilo zakon, od čega je približno 500.000 procesuirano.⁷ U aktuelnom trenutku Rusija, uz SAD i Englesku i Vels, spada među države sa najvišom stopom smešta-

² Vid. Stojanović-Milošević Gordana (2010): „Maloletničko krivično zakonodavstvo i standardi Evropske unije“, 321, u: Bejatović Stanko (ur.): *Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije*, XLVII redovno godišnje savetovanje Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu, Zlatibor

³ Dutkiewicz Piotr *et al.* (2009): *Juvenile Justice in Russia: Models, Design and the Road Ahead*, Canadian International Development Agency, Ottawa, 5.

⁴ *Ibid.*, 26.

⁵ Kliucharev Grigory, Trofimova Irina (2011): „Youth at risk in The Russian Federation: Reasons for social protection“, *Corvinus journal of sociology and social policy* 1/2011, 88.

⁶ Hakvag Una Kirstine (2009): *Juvenile Justice in the Russian Federation*, Master's Thesis, University of Oslo, Oslo, 9.

⁷ Dutkiewicz Piotr *et al.*, 27.

nja maloletnih prestupnika u zatvorene ustanove,⁸ što se direktno kosi sa opšte-prihvaćenim standardom o izbegavanju institucionalizacije maloletnika.

2. Istorijat i aktuelno stanje u maloletničkom krivičnom pravu Rusije

Najpre treba naglasiti da termin maloletničko krivično pravo možda ne bi ni trebalo koristiti kada je reč o Rusiji, s obzirom na to da u ovoj zemlji ne postoje posebni maloletnički sudovi, niti zasebni propisi o tretiranju maloletnih učinilaca krivičnih dela. Maloletnicima su posvećeni određeni, neveliki delovi zakona iz oblasti materijalnog i procesnog krivičnog prava koji se primenjuju i na odrasla lica. Osim toga, pri ukazivanju na odlike pravnog sistema u Rusiji ne treba gubiti iz vida da ovu državu čini 85 subjekata Federacije koje odlikuju bitne razlike u administrativnom uređenju, ali i u ekonomskim, demografskim i drugim prilikama. Rusiju tvori 9 pokrajina, 46 regiona, 22 republike, 3 grada od saveznog značaja, 1 autonomni region i 4 autonomne oblasti. To znači da se ne može dati jedan jedinstven i celovit pregled kada je u pitanju postupanje prema maloletnicima u sukobu sa zakonom. Naime, krivičnopravna materija se reguliše na federalnom nivou, ali su zato pitanja u vezi sa porodicom, zaštitom dece i preventivnim aktivnostima u nadležnosti kako Federacije, tako i subjekata koji tvore Federaciju. Konačno, nakon sloma Sovjetskog Saveza, mnoge od ovih jedinica su postigle veći stepen samostalnosti u odnosu na Moskvu, što neujednačenosti čini utoliko izraženijim.⁹

Prvi put se u nekadašnjoj carskoj Rusiji značajnija pažnja posvećuje problemu maloletničke delinkvencije tek u doba kada je došlo do prve sveobuhvatne reforme krivičnog prava, dakle šezdesetih godina 19. veka. Tada su usvojene kodifikacije u oblasti materijalnog i procesnog krivičnog prava, dok se zakoni iz ranijeg perioda ne mogu smatrati sistemskim rešenjima, već tek većim ili manjim ograničavanjem apsolutne vlasti careva.¹⁰ Uvedeno je obavezno odvajanje maloletnika od odraslih prestupnika, odnosno smeštanje maloletnika u korektivne ustanove, gde se pažnja posvećuje pre svega radnom angažovanju i obrazovanju. Takve ustanove su se otvarale pri crkvama, ali su ih mogle držati i razne kompanije i privatnici. Sistem je uzimao u obzir i socijalne i porodične okolnosti iz kojih maloletnici potiču i primenjivao se sve do oktobarske revolucije 1917. godine.¹¹

Moglo bi se reći da se postupanje u periodu od druge polovine 19. veka pa do dvadesetih godina 20. veka i velikih društvenih i političkih previranja zasnivalo

---

⁸ *Ibid.*, 28.

⁹ *Ibid.*, 15.

¹⁰ Pridemore William (2005): *Ruling Russia-Law, Crime and Justice in a Changing Society*, Roman and Littlefield Publishers INC, Lanham, 226.

¹¹ Pridemore William, 226.

na onome što bismo danas mogli nazvati pravosudnim modelom (*justice model*). Dakle, kažnjavanje maloletnika u skladu sa težinom krivičnog dela, a u principu zasnovano na retributivizmu i generalnoj prevenciji. Za razliku od zaštitničkog pristupa, koji će kasnije imati primat, maloletnik se ne posmatra kao biće nespособno da odlučuje o svojim postupcima, već kao i svaki drugi pojedinac koji se svojom voljom opredeljuje za nedozvoljeno ponašanje, što istovremeno podrazumeva da se nešto manja pažnja posvećuje upoznavanju ličnih i socijalnih prilika iz kojih maloletnik potiče, odnosno da se maloletnik upućuje u penalne ustanove umesto da se sistem socijalne zaštite bavi njime. Osnov odgovornosti maloletnika pravosudni pristup pronalazi u donekle modifikovanim idejama klasične škole.

Početak 20. veka propusti u obrazovanju su se smatrali glavnim uzrokom maloletničkog kriminaliteta, te se zato velika pažnja pridavala obrazovnim sadržajima u korektivnim ustanovama. Međutim, u narednim godinama stvari se menjaju, pa se prioritet daje činocima poput siromaštva i uslova u kojima maloletnici odrastaju. Tako se 1910. godine formira prvi maloletnički sud u Sankt Peterburgu, te će od tada glavni zadatak ovakvih sudova biti da nakon utvrđivanja maloletnikove krivice, ustanove kakav uticaj su imale socijalne prilike iz kojih maloletnik potiče i kako bi se moglo korektivno uticati na njih.¹² Tada su ustanovljeni i svojevrsni organi starateljstva koji su sudovima pribavljali neophodne informacije, a smatra se da su ovakve promene nastale pod uticajem naučnih tendencija iz zapadnih zemalja.

Oktobarska revolucija 1917. godine dovodi do zaokreta ka pristupu koji bi se mogao okarakterisati kao zaštitnički (*welfare model*). Inače, zaštitničko reagovanje na maloletnički kriminalitet javlja se u rudimentarnom obliku još s kraja 19. veka kao posledica intenzivnog razvoja sociologije i drugih nauka o čoveku i društvu. Naime, kako se sve više proučavaju priroda i mehanizmi nastanka patoloških društvenih odnosa, dolazi se do zaključka da bi nauka putem sagledavanja društvenih problema mogla da pomogne, te da bi psihologija i psihijatrija mogle uticati na promenu negativnih osobina date individue. Uviđa se da su deca osobito podložna različitim uticajima, te da posebni organi i ustanove za maloletnike svojim angažmanom mogu blagotvorno uticati ukoliko se pri sankcionisanju ne vodi strogo računa o stegama zakona i o procesnim formalnostima, već i o potrebama i razvoju mladih.¹³ Sve više se govori o kaznenom pravu koje proučava ličnost učinioca krivičnog dela, pri čemu je proučavanje maloletničke ličnosti posebno bitno, nasuprot kaznenom pravu koje proučava prevashodno delikt.¹⁴ Državi se u zaštitničkom modelu prepušta briga o najboljem interesu maloletnika, ona se postavlja kao roditelj (*parens patrie* doktrina), zbog

¹² Hakvag Una Kirstine, 30.

¹³ Junger-Tas Josine (1994): „Will the juvenile justice system survive?“, *European Journal on Criminal Policy and Research* 2-3/1994, 76, 77.

¹⁴ Perić Obrad, Milošević Nikola, Stevanović Ivana (2008): *Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji*, Centar za mir i demokratiju, Beograd, 20.

čega nema potrebe za svim onim procesnim garancijama i pravnim lekovima koji štite punoletna lica u sličnim situacijama. Ovaj model karakteriše odsustvo suvišnog formalizma i neodređenost pri izricanju sankcija, što znači da služba socijalne zaštite dobija izuzetno značajnu ulogu, jer se na osnovu njenih evaluacija trajanje i modalitet sankcije mogu drastično menjati.

U Rusiji su 1918. godine formirane posebne Komisije za maloletnike, pa se u narednim godinama najveći broj maloletničkih krivičnih stvari rešavao upravo pred njima. Komisije su pre svega uvažavale lične potrebe maloletnika, dok je krivično delo bilo u drugom planu, pre kao povod zbog koga se država bavi vaspitno zapuštenim maloletnikom. No, već 1920. godine odlučeno je da ova tela ipak ne budu nadležna za teža krivična dela maloletnih učinilaca starosti od 14 do 18 godina, već da takvi slučajevi budu u nadležnosti redovnih sudova.¹⁵ Novi krivični zakon iz 1922. godine ustanovio je blaže sankcije za maloletnike, zabranu smrtne kazne i medicinsko-pedagoške mere, tako da je u ovom periodu zatvaran znatno manji broj maloletnika no ranije.¹⁶

Era Staljinove vladavine donosi krupne promene i zaokret ka retributivnijem pristupu. Tako se tokom tridesetih godina 20. veka odustaje od posebnih lokalnih komisija i blaže kaznene politike prema maloletnicima, te čak više nije isključena ni mogućnost primene smrtne kazne. Uzrast od koga maloletnik može biti krivično odgovoran spušta se na 12 godina, a svi maloletnički predmeti vraćaju se u nadležnost redovnih sudova. Ovo je direktna posledica stanovišta da je kriminalno ponašanje pretnja po održanje i napredak socijalističkog društvenog uređenja, te da je ono zapravo posledica negativnih uticaja zapadnih zemalja.¹⁷

Oštrij pristup prema maloletnicima održao se do pedesetih godina 20. veka, i do reformisanja krivičnog zakonodavstva 1961. godine. Potom se opet uvode komisije za maloletnike, a uzrast za krivičnu odgovornost se vraća na 14 godina. I dalje se obilato primenjuje zatvaranje maloletnika, ali se sve više primenjuje i upućivanje u vaspitne kolonije.¹⁸ Smatra se da je upravo sredinom 20. veka postavljen temelj maloletničkog krivičnog prava, na kome se i danas zasniva sistem maloletničkog pravosuđa u Rusiji. Tako je sistem dvostrukog koloseka bio zastupljen sve do 2001. godine i poslednjeg reformisanja ruskog krivičnopravnog sistema. Takav sistem, pojednostavljeno rečeno, podrazumeva postupanje od strane lokalnih komisija za maloletnike, kada je reč o mlađim maloletnicima i blažim oblicima kriminaliteta, i postupanje redovnih sudova, kada je reč o težim oblicima kriminaliteta i starijim maloletnicima.¹⁹ Komisije nisu bile deo pravosudnog sistema, tako da su se one pre svega bavile antisocijalnim ponašanjem dece, dakle lica mlađa od 14 godina, mada su vrlo često rešavale i pomenute

---

¹⁵ Hakvag Una Kirstine, 30.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Hakvag Una Kirstine, 31.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Ibid.*, 32.

teže slučajeve. Zato se u praksi često isticao problem legaliteta u postupanju ovih organa, pošto je na mestu bila zamerka da se mimo onoga što ustav predviđa presuđivanje stavlja u nadležnost organa koji se ne može poistovetiti sa sudskom vlašću, čime se dovode u pitanje procesne i druge garancije koje bi morale štiti prava maloletnih lica. Stoga su komisije za maloletnike konačno, makar formalno-pravno posmatrano, ukinute 2001. godine.²⁰

Tako dolazimo do aktuelnog trenutka u kome se i te kako osećaju posledice i uticaj nekadašnjih rešenja i prilika iz kojih su takva rešenja proizašla. Da sumiramo, sistem maloletničkog krivičnog prava nastaje sredinom 19. veka kada je tadašnja ruska carevina nastojala da svoja pravna rešenja uskladi sa naučnim tendencijama, ali i uticajima iz zapadnih evropskih zemalja i iz Severne Amerike. Revolucionarna zbivanja donose preokret ka zaštitničkom modelu, koji je potom sa manje ili više izraženim osobenostima pravosudnog modela bio na snazi zaključno s aktuelnim momentom. U literaturi se ističe da čitav ovoj period zapravo odlikuje nedostatak jednog jasnog strateškog usmerenja u pogledu toga šta se zapravo želi postići krivičnopravnom reakcijom kada je u pitanju maloletnički kriminalitet, a ne bi bilo daleko od istine ni da se kaže da je tako i danas.

Trenutno je na snazi Krivični zakonik iz 1996. godine koji je menjan više puta, kao i Zakonik o krivičnom postupku iz 2001. godine, takođe sa većim brojem izmena. Za postupanje u maloletničkim predmetima, pa i za svojevrсно reformisanje ove oblasti, od posebnog su značaja i preporuke Vrhovnog suda Rusije. Tako je Vrhovni sud, zasedajući u opštoj sednici, usvojio Preporuku o primeni opšte prihvaćenih međunarodnih standarda i normi od strane sudova opšte nadležnosti, od 10. oktobra 2003. godine, u kojoj se navodi da su ruski sudovi direktno vezani odredbama međunarodnih dokumenata poput Konvencije UN o pravima deteta, te da odredbe tih akata imaju primat i u slučaju kolizije sa nacionalnim propisima.²¹ Preporuka opšte sednice o postupanju sudova u maloletničkim krivičnim stvarima, od 7. februara 2000. godine, sugerise da sudije koje u ovim predmetima postupaju moraju biti posebno edukovane, da treba da koriste usluge socijalnih radnika i drugih stručnjaka, te da sarađuju sa drugim državnim strukturama nadležnim za staranje o deci i prevenciju kriminaliteta, kao i da se mere institucionalnog karaktera mogu primenjivati tek kao poslednje raspoloživo sredstvo i uz eksplicitno navođenje razloga koji to opravdavaju.²²

Pozitivno zakonodavstvo Rusije predviđa da se krivično odgovornim može smatrati maloletnik sa navršenih najmanje 14 godina, što je usklađeno sa uzra-

²⁰ *Ibid.*

²¹ Вид. Пленум Верховного суда Российской Федерации, *Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 10 октября 2003 г. N 5, О применении судами общей юрисдикции общепризнанных принципов и норм международного права и международных договоров Российской Федерации.*

²² Пленум Верховного суда Российской Федерации, *Постановление от 14 февраля 2000 г. N 7, О судебной практике по делам о преступлениях несовершеннолетних.*

stom krivične odgovornosti u većini evropskih država,²³ te sa međunarodnim standardima, dok je gornja granica maloletstva označena 18. godinom starosti.²⁴ Maloletnicima mogu biti izrečene kazne ili vaspitne mere, ali isto tako mogu biti smešteni u obrazovne ustanove zatvorenog tipa i nakon izvršenja kazne, ukoliko se proceni da je to potrebno. Takvim ustanovama upravlja ministarstvo nadležno za prosvetu, što znači da se ovoj oblik reakcije formalnopravno razlikuje od standardnog izvršavanja krivičnih sankcija, iako može rezultirati ograničavanjem slobode. Kazne za maloletnike su: novčana kazna, zabrana učestvovanja u određenim aktivnostima, rad u javnom interesu, ograničenje slobode kretanja i zatvorska kazna. Zanimljivo je da i roditelji mogu biti obavezani da plate novčanu kaznu, kao i maloletnik koji ima lična primanja, pri čemu može biti obavezan da plati iznos u protivvrednosti svojih primanja za period od dve nedelje do šest meseci.

Dalje, zatvorska kazna ne može biti duža od 6 godina, ukoliko je reč o maloletnicima koji su imali manje od 16 godina u vreme izvršenja krivičnog dela. Ipak, kada je reč o najtežim krivičnim delima, lišavanje slobode može potrajati do 10 godina, a izvršava se u vaspitnim kolonijama, s tim što u tom slučaju i mlađi maloletnici mogu biti zatvoreni. Tokom poslednjih godina zakon je izmenjen tako da se isključuje zatvorska kazna za lica mlađa od 16 godina koja su po prvi put izvršila lakša krivično delo, kao i za druge maloletnike koji su po prvi put učinili najlakša krivična dela. Dodatni ustupak za maloletnike uveden je izmenom zakona koja predviđa da će se u slučaju najtežih krivičnih dela posebni zakonski minimum zatvorske kazne umanjivati za polovinu. Uz to, za maloletnike koji u toku trajanja probacije izvrše krivična dela koja ne spadaju u najteža, postoji mogućnost ponovnog odobravanja uslovne osude, što u slučaju punoletnih prestupnika nije moguće.

U duhu individualizacije kazne, zakonodavac je izričito predvideo da će se pri izricanju sankcije voditi računa o uslovima u kojima maloletnik živi, o njegovom obrazovanju, mentalnom razvoju, te o drugim ličnim osobinama, kao i o uticaju odraslih lica iz maloletnikovog okruženja. Ukoliko je maloletnik učinio lakše ili krivično delo srednje težine i ukoliko se proceni da bi se i tako mogao ostvariti odgovarajući vaspitni uticaj, maloletniku će se izreći različite vaspitne mere. Ove mere su slične našim vaspitnim merama, pa se tu ubrajaju: upozorenje, nadzor od strane roditelja, staratelja ili nadležne državne institucije, nadoknada štete, te ograničenja u pogledu korišćenja slobodnog vremena i posebni nalozi za ponašanje. Moguća je i primena više od jedne mere istovremeno, a trajanje vaspitnih mera uslovljeno je težinom krivičnog dela. Primena mera može trajati od jednog meseca do tri godine. No, ukoliko se maloletnik ne vlada u skladu sa

---

²³ Sa navršenih 14 godina maloletnici postaju krivično odgovorni u Srbiji, Austriji, Bugarskoj, Nemačkoj, Mađarskoj, Italiji itd. Vid. Radulović Ljiljana (2010): *Maloletničko krivično pravo*, Pravni fakultet, Beograd, 47.

²⁴ Od navršenih 18 godina redovni krivični postupak se vodi u Austriji, Belgiji, Češkoj, Danskoj, Švedskoj itd. - Radulović Ljiljana, 47.

onim što mu je naloženo, odgovarajuće telo/agencija može predložiti sudu da se primena mere obustavi i da se krivični postupak ponovo pokrene.

Nalozi u vezi sa korišćenjem slobodnog vremena su nešto sa čime se u našoj zemlji nismo susretali u obliku u kome je to predviđeno u Rusiji. Tako maloletniku može biti zabranjeno da odlazi na pojedina mesta, da se bavi određenim zabavnim aktivnostima, da upravlja motornim vozilom ili se može odrediti satnica nakon koje maloletnik ne sme biti van kuće u večernjim satima. Zakonodavac naglašava da se ovime ne iscrpljuje lista naloga, što znači da u obzir dolaze i druge mere shodno potrebi.

S obzirom na to da se u Rusiji obilato primenjuje zatvorska kazna, Krivičnim zakonikom je predviđena mogućnost da se maloletnik sa zatvorske kazne uputi u vaspitnu ili obrazovnu ustanovu zatvorenog tipa. Ovakve ustanove su pod nadzorom ministarstva nadležnog za prosvetu, a u njima maloletnik boravi do punoletstva, to jest do navršene 18. godine, ali ne duže *od tri godine ukupno*. Izmenama i dopunama zakona je predviđeno da i maloletnik koji je osuđen za teža krivična dela može biti preusmeren u ovakvu ustanovu, što ranije nije bio slučaj. Postoji mogućnost i da maloletnik pre isticanja zatvorske kazne napusti obrazovnu ustanovu, ukoliko se ispostavi da dalji tretman nije potreban ili da je pak maloletnik oboleo od neke bolesti koja isključuje boravak u ustanovi. Ipak, upućivanje u obrazovnu/vaspitnu ustanovu umesto u zatvor je isključeno u slučaju osude za teška krivična dela, kao što su umišljajno nanete teške telesne povrede, prenošenje infekcije HIV-om prema više *od dva lica ili maloletniku*, otmica i mnoga druga. Uslovni otpust za maloletnike je moguć nakon izdržane jedne trećine kazne za lakša i teža krivična dela, dok je za uslovni otpust sa izdržavanja kazne za najteža krivična dela neophodno da protekne makar dve trećine kazne.

Mlađim punoletnicima se smatraju lica koja su u vreme izvršenja krivičnog dela imala više od 18, a manje od 20 godina. Od prirode i vrste dela, ali i ličnih odlika mlađeg punoletnika zavisi da li će se on tretirati kao maloletno lice. Ipak, mlađi punoletnici ne mogu biti upućeni u obrazovne i vaspitne ustanove, niti u vaspitne kolonije.

Što se tiče krivičnog postupka prema maloletnicima, ključno je napomenuti da se zapravo primenjuju odredbe o redovnom krivičnom postupku, uz određene modifikacije koje su predviđene ruskim Zakonikom o krivičnom postupku. Zakonodavac izričito naglašava da će se, osim onoga što se uvek utvrđuje u krivičnom postupku, dakle okolnosti u vezi sa krivičnim delom i krivicom okrivljenog, u krivičnom postupku prema maloletnicima posebno utvrđivati i okolnosti u vezi sa ličnošću maloletnog lica. Tako je u čl. 421 predviđeno da će se utvrditi uzrast maloletnika, okolnosti koje se tiču njegovih životnih uslova i obrazovanja, nivo mentalne razvijenosti i uticaj starijih lica na njegov razvoj i ponašanje. Ukoliko postoje okolnosti koje ukazuju na zaostajanje u mentalnom razvoju, posebna pažnja će se posvetiti utvrđivanju maloletnikove sposobnosti da razume značaj i smisao krivičnog dela i da kontroliše svoje postupanje u vezi sa tim.

U Rusiji nema posebnih maloletničkih sudova, već i maloletničke predmete presuđuju sudovi opšte nadležnosti. Zavisno od težine krivičnog dela, za lakša krivična dela (kazna do 2 godine zatvora) sude sudovi prvog stepena, a za teža dela okružni sudovi. U duhu ideja restorativne pravde postoji mogućnost da se za lakša krivična dela postigne poravnanje između oštećenog i maloletnog učinioca krivičnog dela, te da se tako postupak okonča. Ovakva procedura nije jasno definisana Zakonikom o krivičnom postupku, te se smatra da se na ovaj način na mala vrata u sistem uvodi nešto poput nekadašnjih lokalnih komisija za maloletnike, budući da je i preko njih bilo moguće poravnanje na neformalan način.²⁵

U krivičnom postupku za teža krivična dela posebno se razmatra da li postoje smetnje ili oboljenja usled kojih ne bi bilo primereno smeštanje maloletnika u obrazovnu ustanovu. Zanimljivo je da utvrđivanje ovakvih okolnosti nije nužno u krivičnom postupku za teška krivična dela, poput terorizma i otmice, s obzirom na to da tada nije ni moguće upućivanje u obrazovnu/vaspitnu ustanovu. Na samom početku postupka, u onome što bi bio pandan našem pripremnom postupku, obaviće se medicinski pregled maloletnika.

No, i pored svega što pozitivno zakonodavstvo predviđa, u praksi se neretko dešava i to da se lakša krivična dela tretiraju kao prekršaji, te da se onda prepuštaju u nadležnost lokalnih tela, pa i školskog sistema, zbog čega se smatra da se zapravo tek jedna trećina maloletničkih krivičnih predmeta zaista nađe pred sudom.²⁶

Pritvaranje maloletnog lica je regulisano na istovetan način kao i pritvaranje odraslih lica, s tom razlikom što će se uvek voditi računa da se prema maloletniku umesto pritvora primeni neki drugi oblik nadzora koji će obezbediti njegovo prisustvo u krivičnom postupku. Roditelji ili staratelji imaju pravo da bez odlaganja budu obavешteni o pritvaranju maloletnika i o produženju pritvora.

Zakonodavac je nešto detaljnije opredelio uslove pod kojima maloletno okrivljeno lice može biti saslušano. Prvo, saslušavanje ne može trajati duže od 2 časa u kontinuitetu, niti duže od ukupno 4 časa u toku jednog dana. Zatim, saslušanju obavezno prisustvuje maloletnikov branilac. Za maloletnike kod kojih se sumnja na smetnje u mentalnom razvoju, obavezno je aktivno učešće pedagoga ili psihologa pri saslušanju.

U duhu savremenih tendencija koje ukazuju na celishodnost izbegavanja intervenisanja, i ruski Zakon o krivičnom postupku ostavlja mogućnost odustanka od krivičnog gonjenja, s tim što se ova mogućnost odnosi na lakša krivična dela i krivična dela srednje težine. Predlog za obustavu krivičnog postupka daje agencija koja se bavi istraživanjem krivičnih dela²⁷ i tužilaštvo, a o osnovnosti predloga odlučuje sud. Sud će usloviti obustavu postupka primenom odre-

---

²⁵ Hakvag Una Kristine, 37, 38.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ O ulozu i karakteru ove agencije vidi: Smith Gordon (1996): *Reforming the Russian Legal System*, Cambridge University Press, New York, 119.

đenih mera edukativnog karaktera, a ukoliko maloletnik ne poštuje obaveze s kojima se saglasio, onda se postupak vraća u standardnu proceduru.

Zanimljivo je da je u krivičnom postupku prema maloletnicima sud posebno dužan da se postara da se prema maloletniku, ako je to moguće, ne primenjuje zatvorska kazna, te da se zato utvrđivanju činjenica s tim u vezi posvećuje posebna pažnja. Ukoliko se opredeli za neinstitucionalnu sankciju, sud mora posebno naglasiti koja institucija je dužna da vrši nadzor nad maloletnikovim ponašanjem.

Na kraju izlaganja o važećim propisima o maloletnim učinocima krivičnih dela u Rusiji, treba naglasiti da je na promene tih propisa bitno je uticalo to što se tokom poslednjih decenija na internacionalnom planu snažno ističe nužnost posebne zaštite maloletnika u sukobu sa zakonom. Tako s kraja 20. veka biva aktuelizovan proces usvajanja niza izuzetno bitnih međunarodnopravnih akata koji se bave pravima deteta. Uz Konvenciju UN o pravima deteta (1989), ovde mislimo pre svega na Pravila UN za maloletničko pravosuđe (Pekinska pravila, 1985) i Pravila UN za zaštitu maloletnika lišenih slobode (Havanska pravila, 1990). U prvi plan izbija problem nepoštovanja prava deteta, odnosno negarantovanja jasno definisanog korpusa prava maloletnih lica, što se svakako nije moglo tolerisati u momentu kada prava odraslih lica jesu jasno uobličena i neprikosnovenena. U tom kontekstu treba spomenuti da prava iz domena maloletničkog pravosuđa spadaju u najčešće ignorisana i povređivana prava, i to širom sveta.²⁸ U takvoj klimi i nakon brojnih zamerki različitih međunarodnih organizacija i komisija koje nadziru poštovanje prava deteta, dolazi do modifikovanja propisa. Ipak, u Rusiji i pored određenih obećanja i najava u tom smislu, nije došlo do izdvajanja maloletničkog pravosuđa kao posebnog segmenta, a smatra se da je jedan od razloga i protivljenje pravoslavne crkve, ali i strahovanje javnosti da bi reformisanje ove oblasti podrazumevalo i ograničavanje roditeljskih prava u vaspitavanju, te zadiranje u porodična pitanja.²⁹ Treba imati u vidu da dopunjavanje i menjanje zakona još uvek ne mora da znači i stvarnu promenu u pogledu poštovanja prava maloletnih prestupnika, što se čini da je upravo slučaj u Rusiji.

3. Maloletnička delinkvencija u Rusiji – aktuelno stanje i kaznena politika

Prva konstatacija od koje nažalost polazimo pri predstavljanju aktuelnog stanja po pitanju maloletničke delinkvencije u Rusiji jeste da su izuzetno oskudni podaci o ovoj problematici. Nešto su brojnije analize koje se tiču maloletničkog

²⁸ Vid. Baza presuda Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa poštovanjem prava deteta: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1276185&Site=COE> (16. 2. 2015)

²⁹ Hakvag Una Kristine, 81.

kriminaliteta u nekadašnjem Sovjetskom Savezu.³⁰ Naime, retke su obimnije studije o stanju i trendovima u ovoj oblasti, teško se dolazi do detaljnijih statističkih podataka, a ni broj naučnih radova o ovim pitanjima nije veliki, što posebno važi za radove koji potiču od neruskih autora.

Na postojeće prilike suštinski utiču društvene okolnosti zastupljene tokom prethodnih dvadesetak godina sazrevanja mladih i dece. Ekonomska situacija je bila takva da je nastupilo izraženo raslojavanje u kome je gotovo uništena srednja klasa. U toku 1998. godine na svega 20 % najbogatijih građana otpadalo je čak 47,4 % ukupnih ostvarenih prihoda, dok je 20 % najsiromašnijih raspolagalo tek sa 6,2 % ukupnih ostvarenih prihoda za datu kalendarsku godinu.³¹ Problemi nezaposlenosti, nejednakosti i siromaštva posebno su se iskazali u lokalnim sredinama gde su upravljanje na sebe preuzele vlasti nedovoljno sposobne da se nose sa zadacima koji su im pripali,³² što je uslovalo još veću nejednačenost u različitim delovima ove prostrane države. Dalje, u 1996. godini je zabeleženo da je čak 23% dece rođene u toj kalendarskoj godini nastalo iz vanbračnih veza, što je pre svega samohrane majke dovelo u situaciju da se u veoma teškim prilikama same staraju o deci.³³ Protekle dve decenije je takođe obeležilo nedovoljno ulaganje u škole i negativna selekcija pri zapošljavanju u prosveti, koja je bila neminovna zbog niskih i neredovnih plata,³⁴ što se nesumnjivo odrazilo na kvalitet obrazovanja, ali i na ključne vrednosti koje se prenose najmlađima.³⁵ U Rusiji je u sistem obrazovanja ulagan tek treći deo onoga što se ulaže u SAD, pri čemu se ni ova država ne može pohvaliti velikim ulaganjem u prosvetu.³⁶ Negativan uticaj na razvoj mladih, te samim tim i na statistike o kriminalitetu, imao je i nedostatak zabavnih aktivnosti i drugih sadržaja kojima se ispunjava slobodno vreme, ali i to što su mladi počeli masovnije da izbegavaju regrutaciju nakon srednje škole, s obzirom na činjenicu da je vojska ranije nesumnjivo predstavljala bitan oblik socijalne kontrole mladih koji ne nastavljaju školovanje, a ni ne zapošljavaju se.³⁷

Ipak, i pored svega navedenog, počev od 2000. godine pa nadalje uočava se stabilizacija trendova, odnosno nije bilo bitnijeg porasta stope maloletničkog

---

³⁰ Williams James, Rodehaver Daniel (2002): „Punishing Juvenile Offenders in Russia“, *International Criminal Justice Review* 12/2002, 93.

³¹ Pridemore William (2002): „Social problems and patterns of juvenile delinquency in transitional Russia“, *Journal of research in crime and delinquency* 2/2002, 189.

³² Pridemore (2002), 189.

³³ *Ibid.*, 190.

³⁴ *Ibid.*, 191.

³⁵ Vid. Damjanović Mijat (2013): „Značaj etike i morala u sferi obrazovanja“, *Megatrend revija* 4/2013, 5-16.

³⁶ Pridemore (2002), 191.

³⁷ *Ibid.*, 194.

kriminaliteta.³⁸ Naime, nakon sloma Sovjetskog Saveza 1991. godine pa sve do 1995. godine maloletnički kriminalitet je bio u stalnom porastu, da bi od 1996. godine usledio pad stopa i stabilizovanje prilika. No, zanimljivo je da i pored toga Rusija prednjači po primeni institucionalnih mera i po zatvaranju maloletnika, iako se ne može poreći da se procenat zatvorenih maloletnika umanjuje u odnosu na onaj iz sovjetske ere.³⁹

Određene podatke o stanju kriminaliteta, pa tako i maloletničkog, ipak možemo naći u studijama koja sadrže zbirne statističke podatke iz većeg broja zemalja. Tako evropski stručnjaci već više decenija rade na kreiranju jedinstvene i što jednostavnije metodologije za sagledavanje statističkih podataka o kriminalitetu na nivou Evrope. Ovakvi podaci postaju jednostavno neophodni za osmišljavanje bilo kakvog strateškog pristupa u suzbijanju kriminaliteta. Stoga je CDPC (*European Committee on Crime Problems*) tokom 1993. godine formirao grupu specijalista za pitanja u vezi sa statistikom i kvantitativnim istraživanjima iz domena krivičnog pravosuđa.⁴⁰ Ova grupa je 1995. godine predstavila radnu verziju prve Evropske zbirke podataka o kriminalitetu i krivičnom pravosuđu (u daljem tekstu: Zbirka), čiji su se podaci odnosili na deset evropskih zemalja i kriminalitet u 1990. godini. Nakon toga je CPDC istoj grupi poverio izradu jednog celovitog pregleda podataka o krivičnom pravosuđu za područje čitave Evrope.⁴¹ Do sada je objavljeno pet zbirki sa uporednim podacima o kriminalitetu i krivičnom pravosuđu na teritoriji Evrope. Prvo izdanje objavljeno je 1999. godine, drugo je usledilo 2003. godine, treće 2006. godine i četvrto 2010. godine. Zahvaljujući ovoj zbirci možemo se upoznati makar sa ključnim karakteristikama maloletničke delikvencije u Rusiji, iako ruski zvaničnici nisu dostavili sve podatke iz upitnika koji države popunjavaju.

Kada je reč o opštim prilikama, brojke govore da je u Rusiji u periodu od 2007. do 2011. došlo da pada ukupnog broja izvršenih krivičnih dela, posmatrano na svakih 100.000 stanovnika. Tako je 2007. godine zabeležen broj od 2510 učinilaca krivičnih dela, 2008. godine 2260, 2009. godine 2110, 2010. godine 1852 i 2011. godine 1683 učinilaca na svakih 100.000 stanovnika. Radi poređenja, u Danskoj je u 2010. godini prijavljeno 8511 učinilaca krivičnih dela, u Grčkoj 2954, a u Srbiji 1384 osumnjičenih na svakih 100.000 stanovnika.⁴² Što se tiče teritorijalne raspodele ukupnog kriminaliteta, u literaturi se ističe da poslednjih godina nema bitnijih odstupanja, tako da je i 1998. godine i 2008. godine najveći broj izvršenih

³⁸ Moestue Helen (2008): *Lost in the justice system: Children in conflict with the law in Eastern Europe and Central Asia*, UNICEF, Geneva, 17.

³⁹ Dunkel Frieder (2014): „Juvenile Justice Systems in Europe – Reform developments between justice, welfare and ‘new punitiveness‘“, *Kriminologijos studijos* 2014/1, 37.

⁴⁰ Aebi Marcelo et al. (2014): *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*, HEUNI, Helsinki, 15.

⁴¹ Aebi Marcelo et al., 15.

⁴² Ne treba gubiti iz vida da i Zbirka pati od brojnih metodoloških nedostataka, tako da poređenja ipak mogu da navedu i na pogrešne zaključke.

krivičnih dela zabeležen u Moskvi i Moskovskoj oblasti, te u Sankt Peterburgu, Sverdlovskoj oblasti i Čelebinskoj oblasti, odnosno u Novosibirsku i na području Severnog Kavkaza, pri čemu se središte najtežeg kriminaliteta izmešta iz većih gradova evropskog dela Rusije ka Uralu i daljim istočnim delovima države.⁴³

Čini se da učešće maloletnika u ukupnom kriminalitetu u Rusiji znatno opada poslednjih godina. Tako je u 2010. godini učešće maloletnika u ukupnom kriminalitetu iznosilo 2,8 %. Poređenja radi, ta stopa je u Estoniji bila 9,9 %, u Srbiji 8,4 %, a u Bugarskoj 7,8 %.⁴⁴ Tokom 2004. godine je, po drugom istraživanju, učešće maloletnika u ukupnom kriminalitetu iznosilo čak 12,2 %.⁴⁵ Naravno, i ovde se pojavljuje problem komparabilnosti podataka, jer nije sasvim izvesno šta se sve smatra krivičnim delom kada su u pitanju maloletnici u različitim evropskim državama. Takođe, u prilog tvrdnji da je veoma teško doznati nešto više o maloletničkom kriminalitetu u Rusiji govori i to što u Zbirci nema podataka o strukturi maloletničkog kriminaliteta. Ova država tako nije učinila dostupnim podatke o broju izvršenih ubistava, o razbojništvima, krađama, niti zapravo o bilo kom drugom krivičnom delu kada su u pitanju maloletnici. Osim toga, ni o osudama i krivičnim sankcijama nema detaljnijih podataka, iako za brojne druge evropske države, uključujući i našu, postoje obimni podaci. No, treba napomenuti da razlog za nedostatak podataka nije nužno namera da se podaci ne izlože na uvid javnosti, već i činjenica da u Rusiji zapravo ne postoji poseban sistem sudova za maloletnike, niti zasebni maloletnički propisi, što bi moglo da znači da su podaci o maloletničkom kriminalitetu neodvojivo uključeni u podatke o kriminalitetu na opštem nivou.⁴⁶

Podaci o izvršenju krivičnih sankcija ukazuju da Rusija ima najveći broj lica na izdržavanju zatvorske kazne u celoj Evropi. Osim toga, Rusija je na drugom mestu u svetu po broju zatvorenika, odmah iza SAD.⁴⁷ Tako je u 2007. godini na svakih 100.000 stanovnika bilo zatvoreno 621 lice, s tim što je ta brojka u 2010. godini pala na 577 zatvorenika. Poređenja radi, u 2010. godini je u Austriji bilo 103 zatvorenika, u Danskoj 75 zatvorenika, u Srbiji 153 zatvorenika, a u Gruziji 534, u Estoniji 253 i u Letoniji 301 zatvorenik na svakih 100.000 građana.⁴⁸ Iz ovoga proizlazi zaključak da se u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza, kao i u Rusiji, kaznena politika u značajnoj meri zasniva na lišavanju slobode, što nesumnjivo ima veze sa političkim i istorijskim nasleđem ovih država.

---

⁴³ Dominique Moran, Judith Pallot, Laura Piacentini (2011): „The Geography of Crime and Punishment in the Russian Federation“, *Eurasian Geography and Economics*, 2011/1, 98.

⁴⁴ Aebi Marcelo *et al.*, 78.

⁴⁵ Kaminskiy Vladislav: „Juvenile Justice System Structure in Russia: Prerequisites and Impediments“, <http://www.oijj.org/en/docs/multimedia/development-of-the-juvenile-justice-system-in-russia-prerequisites-and-difficulties> (16. 2. 2015)

⁴⁶ Aebi Marcelo *et al.*, 294.

⁴⁷ Dominique Moran, Judith Pallot, Laura Piacentini, 84.

⁴⁸ Aebi Marcelo *et al.*, 270.

Kada je reč o kaznenoj politici prema maloletnicima, podaci iz Zbirke ukazuju da se kontinuirano umanjuje učešće maloletnika u ukupnom broju lica na izdržavanju zatvorske kazne. Tako je ovo učešće iznosilo 1,6 % u 2007. godini, 1,3 % u 2008. godini, 0,9 % u 2009. godini i 0,7 % u 2010. godini,⁴⁹ što je u granicama evropskog proseka koji je u 2010. godini iznosio 1,3 %.⁵⁰ U Danskoj je u 2010. godini učešće maloletnika među zatvorenim licima iznosilo 0,4 %, u Gruziji 0,9 %, u Srbiji 2,2 %, a u Engleskoj i Velsu 1,9 %.⁵¹ Svakako, i ove podatke treba prihvatiti sa rezervom, budući da nije poznato da li se u broj maloletnika lišenih slobode u Rusiji računaju i oni koji su u raznim vaspitnim kolonijama širom ove države, imajući u vidu da su takve kolonije pod upravom ministarstva nadležnog za prosvetu. Treba naglasiti i da deca već od 11. godine mogu biti smeštena u škole, kolonije i ustanove zatvorenog tipa, ukoliko se uoči vaspitna zapuštenost i problemi u socijalizaciji. Posebno zabrinjava što tada lokalna tela administrativnog karaktera rešavaju praktično o lišavanju slobode, što dovodi u pitanje garancije za zaštitu prava.⁵²

Poseban problem pri izvršavanju maloletničkih krivičnih sankcija predstavlja i to što su, isto kao i u Srbiji, u Rusiji maloletničke institucije malobrojne, što znači da će maloletnici biti veoma udaljeni od svojih kuća,⁵³ što negativno utiče na kasniju reintegraciju, pa samim tim i na recidivizam.⁵⁴ Malobrojnost ustanova ostavlja prostor za širenje supkulture maloletničkih bandi i onemogućava odvajanje maloletnika sa različitim potrebama i različitim kriminalnim dosijima. Situacija je posebno loša za maloletnice s obzirom na činjenicu da u celoj državi postoje samo tri ustanove za devojke.⁵⁵ Zbog svega navedenog postoji plan da se celokupan sistem penalnih ustanova reformiše, i da nadalje maloletnici ne borave u kolonijama pod nadzorom obezbeđenja, već u maloletničkim centrima gde će provođenje vremena biti drugačije strukturirano.⁵⁶ Ključna ideja se ogleda u zamisli da se odustane od baraka za kolektivni smeštaj velikog broja zatvorenika, a da se prave manje smeštajne jedinice, s tim što bi se sredstva za rekonstrukciju postojećih kapaciteta pribavila prodajom suvišnih zgrada u kojima su bile smeštene penalne ustanove.⁵⁷ Slično kao i u našoj zemlji, za sada je malo učinjeno na realizaciji plana o reformama, a bilo je govora o tome da će svakako biti velikih problema u finansiranju radova.

---

⁴⁹ *Ibid*, 273.

⁵⁰ *Ibid*.

⁵¹ *Ibid*.

⁵² Moestue Helen, 37.

⁵³ Dominique Moran, Judith Pallot, Laura Piacentini, 87.

⁵⁴ Recidivizam je po podacima iz 2006. godine veći od 30%. Vid. Moestue Helen, 22.

⁵⁵ *Ibid.*, 87.

⁵⁶ Dominique Moran, Judith Pallot, Laura Piacentini, 92.

⁵⁷ *Ibid.*, 90.

4. Završna razmatranja

Kada se razvoj maloletničkog krivičnog prava i pravosuđa posmatra s aspekta propisa koji su važili počev od sredine 19. veka pa zaključno s aktuelnim trenutkom, čini se da je protek vremena kontinuirano donosio promene i reformisanje postojećih rešenja. Tako se počelo od ugledanja na razvijeni Zapad i njegovu praksu i nauku, pa preko perioda Staljinove vladavine i ideologije, do sadašnjeg doba u kome se nastoje uvažavati međunarodni standardi i preporuke u vezi sa najboljim interesima maloletnika. Ipak, raspoloživa literatura o Rusiji nas upućuje na to da promene nikada nisu bile tako korenite da onemoguće opstanak nekih dobro utemeljenih odlika ruskog modela postupanja sa maloletnim prestupnicima. Taj model se u osnovi odlikuje izraženom primenom institucionalnih mera i upućivanjem maloletnika u kolonije i ustanove neretko veoma udaljene od mesta stanovanja ovih mladih lica. Takođe, kroz ceo period ne manjka ni primenjivanje invazivnih mera kako bi se spram dece mlađe od 14 godina primenile preventivne mere. Sve to, po pravilu, ne rezultira povoljnim efektima, tako da po izvršenju krivičnih sankcija maloletnici nisu bolje pripremljeni za svakodnevne izazove.

Slično kao u Srbiji, i u Rusiji su zakonski tekstovi usvajani sa željom da se postigne usklađenost sa međunarodnim dokumentima, ali iza toga nisu usledile sistemske reforme koje bi učinile da ono što je napisano ne ostane samo mrtvo slovo na papiru. U ovoj prostranoj državi bi takve sistemske reforme iziskivale značajne promene u ogromnom sistemu penalnih institucija koje su neravnomerno raspoređene i međusobno udaljene, te edukovanje stručne, ali i opšte javnosti. Baš kao i u Srbiji, ispostavilo se da se primena alternativnih sankcija, restorativne pravde i drugih savremenih ideja ne može realizovati bez opsežnih priprema. Smatramo da bi rešenje problema u ovoj državi, slično kao i u našoj, pre moglo da se pronade u reformama koje ne bi bile korenite i usmerene na raskid sa postojećim sistemom, već postepene i kontinuirane. Tako bi se postojeći resursi, poput lokalnih komisija za maloletnike, ili nekadašnjih naših mirovnih veća, mogli znatno više uposliti i iskoristiti, dok bi se izgradnji novih vaspitnih ustanova i demontaži postojećeg sistema pristupilo postepeno, kako se budu sticali uslovi. Domaćinski pristup problematici iziskuje da se zaista osmisli strategija i da o njoj postoji najveći mogući stepen slaganja svih zainteresovanih aktera, umesto prepisivanja gotovih rešenja koja su neki drugi osmislili za sebe.

Literatura

- Aebi Marcelo *et al.* (2014): *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014*, HEUNI, Helsinki
- Damjanović Mijat (2013): „Značaj etike i morala u sferi obrazovanja“, *Megatrend revija* 4/2013, 5-16
- Dominique Moran, Judith Pallot, Laura Piacentini (2011): „The Geography of Crime and Punishment in the Russian Federation“, *Eurasian Geography and Economics* 2011/1, 79-104
- Dunkel Frieder (2014): „Juvenile Justice Systems in Europe – Reform developments between justice, welfare and ‘new punitiveness‘“, *Kriminologijos studijos* 1/2014, 31-76
- Dutkiewicz Piotr *et al.* (2009): *Juvenile Justice in Russia: Models, Design and the Road Ahead*, Canadian International Development Agency, Ottawa
- Hakvag Una Kirstine (2009): *Juvenile Justice in the Russian Federation*, Master's Thesis, University of Oslo, Oslo
- Junger-Tas Josine (1994): „Will the juvenile justice system survive?“, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2-3/1994, 76-91
- Kliucharev Grigory, Trofimova Irina (2011): „Youth at risk in The Russian Federation: Reasons for social protection“, *Corvinus journal of sociology and social policy* 1/2011, 85-100
- Moestue Helen (2008): *Lost in the justice system: Children in conflict with the law in Eastern Europe and Central Asia*, UNICEF, Geneva
- Perić Obrad, Milošević Nikola, Stevanović Ivana (2008): *Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji*, Centar za mir i demokratiju, Beograd
- Пленум Верховного суда Российской Федерации, Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 10 октября 2003 г. N 5, *О применении судами общей юрисдикции общепризнанных принципов и норм международного права и международных договоров Российской Федерации.*
- Пленум Верховного суда Российской Федерации, Постановление от 14 февраля 2000 г. N 7, *О судебной практике по делам о преступлениях несовершеннолетних.*
- Preporuka Saveta Evrope No. R (87) 20 o reakciji na maloletničku delinkvenciju, 17. septembar 1987. godine.
- Pridemore William (2002): „Social problems and patterns of juvenile delinquency in transitional Russia“, *Journal of research in crime and delinquency* 2/2002, 187-213
- Pridemore William (2005): *Ruling Russia-Law, Crime and Justice in a Changing Society*, Roman and Littlefield Publishers INC, Lanham

- Radulović Liljana (2010): *Maloletničko krivično pravo*, Pravni fakultet, Beograd
- Smith Gordon (1996): *Reforming the Russian Legal System*, Cambridge University Press, New York
- Stojanović-Milošević Gordana (2010): „Maloletničko krivično zakonodavstvo i standardi Evropske unije“, 316-326, u: Bejatović Stanko (ur.): *Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije*, XLVII redovno godišnje savetovanje Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu, Zlatibor
- Williams James, Rodehaver Daniel (2002): „Punishing Juvenile Offenders in Russia“, *International Criminal Justice Review* 12/2002, 93-110
- <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1276185&Site=COE> (16.02.2015).
- <http://www.oijj.org/en/docs/multimedia/development-of-the-juvenile-justice-system-in-russia-prerequisites-and-difficulties> (16.02.2015).

Rad primljen: 18. februar 2015.
Odobren za štampu: 12. maj 2015.

Paper received: February 18th, 2015
Approved for publication: May 12th, 2015

Teaching Assistant Milica Kovačević, PhD

Faculty for special education and rehabilitation,
University of Belgrade

JUVENILE DELINQUENCY IN RUSSIA - CRIMINAL JUSTICE, TRENDS, KEY ISSUES

S u m m a r y

In the literature, as well as in international statistical surveys, we can rarely find more detailed information on juvenile delinquency in the Russian Federation, as well as on the criminal reaction towards juvenile offenders. Due to the turbulent conditions and great social turmoil which took place in the last few decades in this country, there should be a greater interest in the problem of juvenile delinquency. For Serbia, the experience of the Russian Federation could be especially important if one bears in mind that our country is still going through a transition, population stratification and through economic crisis, and also that Serbia and the Russian Federation share some cultural and religious similarities. Therefore, the aim of this paper is to present, in the summary way, the basic features of juvenile delinquency and the criminal justice system, and thereby build a basis for future research and comparison.

Key words: juvenile delinquency, criminal reaction, Russian Federation